

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут охорони здоров'я
Кафедра теорії та методики фізичного виховання

08-01-15

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до лабораторних робіт із навчальної дисципліни
«Корекційна педагогіка»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науко-методичною
комісією зі спеціальності
227 «Фізична терапія, ерготерапія»
Протокол № 7 від 06.09.2018

Рівне – 2018

Методичні вказівки до лабораторних робіт із навчальної дисципліни «Корекційна педагогіка» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія» денної і заочної форми навчання / Нестерчук Н.Є., Євтух М.І., Небова Н. А. – Рівне : НУВГП, 2018. – 24 с.

Укладачі: Н. Є. Нестерчук, доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент, завідувач кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації, М. І. Євтух, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання, Н. А. Небова, старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання.

Відповідальний за випуск –

Н. Є. Нестерчук, доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент, завідувач кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

© Н. Є. Нестерчук,
М. І. Євтух,
Н. А. Небова, 2018
© НУВГП, 2018

Зміст

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ	6
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ	7
Лабораторна робота № 1. Основні поняття, терміни корекційної педагогіки	7
Лабораторна робота № 2. Об'єкт, суб'єкт, предмет, мета та завдання корекційної педагогіки	7
Лабораторна робота № 3. Систематика та класифікація порушень у корекційній педагогіки	8
Лабораторна робота № 4. Принципи корекційно-педагогічної діяльності	9
Лабораторна робота № 5. Технології і методи корекційно-педагогічної діяльності	9
Лабораторна робота № 6. Форми організації корекційного навчання	10
Лабораторна робота № 7. Засоби забезпечення корекційно-педагогічного процесу в системі освіти	11
Лабораторна робота № 8. Професійна діяльність та особистість викладача системи корекційної освіти	11
Лабораторна робота № 9. Предмет логопедії, її становлення як інтегративної галузі знань	12
Лабораторна робота № 10. Основні види мовних порушень	13
Лабораторна робота № 11. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з мовними порушеннями	14
Лабораторна робота № 12. Система спеціальних закладів для дітей з мовними порушеннями	14
Лабораторна робота № 13. Організація спеціальної педагогічної допомоги дітям з вадами слуху та зору	15
Лабораторна робота № 14. Поняття о синдромі раннього дитячого аутизму і аутичні риси особистості	16
Лабораторна робота № 15. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з аутизмом. Основні ознаки аутизму	16
Лабораторна робота № 16. Можливості розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом	17
Лабораторна робота № 17. Корекційно-педагогічна допомога при аутизмі. Допомога людям з аутизмом	18

Лабораторна робота № 18. Корекційна робота за наявності порушень інтелекту	19
Лабораторна робота № 19. Корекційна робота за наявності складного дефекту	20
Лабораторна робота № 20. Корекційна робота за наявності відхилень у поведінці	20
РОЗДІЛ 3. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ	22
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	23

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Корекційна педагогіка» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія».

Корекційна педагогіка (названа в нашій країні також дефектологією, спеціальною педагогікою) є складовою частиною педагогіки, однієї з її галузей. Корекційна педагогіка – це теорія й практика спеціальної (особливої) освіти осіб з відхиленнями у фізичному і психічному розвитку, для яких навчання у звичайних педагогічних умовах, обумовлених існуючою культурою, за допомогою загально-педагогічних методів і засобів, важко або неможливо. Корекційна педагогіка охоплює весь життєвий цикл людини з обмеженими можливостями життєдіяльності, у якого спектр освітніх проблем незмірно ширше, ніж в обдарованої людини.

Під час вивчення дисципліни студенти отримують ґрунтовні знання з методики, принципів, засобів проведення корекційно-педагогічного процесу з дітьми з різними патологіями. Сформувані знання про особливості корекційної допомоги дітям з різними патологіями, навчити майбутніх спеціалістів розвивати у собі спостережливість, дослідницькі інтереси, здатність визначати рівень розвитку дітей, бачити найменші зміни в їх навчальній діяльності, тим самим забезпечувати гнучку тактику застосування сучасних методів корекційної допомоги.

У результаті виконання даних лабораторних робіт студенти повинні засвоїти основні поняття, які стосуються особливості проведення навчального процесу з дітьми з різними нозологіями, корекційна роботи з дітьми з особливими потребами.

РОЗДІЛ 1 ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Основні поняття, терміни корекційної педагогіки	2
2	Тема 2. Об'єкт, суб'єкт, предмет, мета та завдання корекційної педагогіки	2
3	Тема 3. Систематика та класифікація порушень у корекційній педагогіки	
4	Тема 4. Принципи корекційно-педагогічної діяльності	2
5	Тема 5. Технології і методи корекційно-педагогічної діяльності	2
6	Тема 6. Форми організації корекційного навчання	2
7	Тема 7. Засоби забезпечення корекційно-педагогічного процесу в системі освіти	2
8	Тема 8. Професійна діяльність та особистість викладача системи корекційної освіти	2
9	Тема 9. Предмет логопедії, її становлення як інтегративної галузі знань	2
10	Тема 10. Основні види мовних порушень	2
11	Тема 11. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з мовними порушеннями	2
12	Тема 12. Система спеціальних закладів для дітей з мовними порушеннями	2
13	Тема 13. Організація спеціальної педагогічної допомоги дітям з вадами слуху та зору	2
14	Тема 14. Поняття о синдромі раннього дитячого аутизму і аутичні риси особистості	2
15	Тема 15. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з аутизмом. Основні ознаки аутизму	2
16	Тема 16. Можливості розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом	2
17	Тема 17. Корекційно-педагогічна допомога при аутизмі. Допомога людям з аутизмом	2
18	Тема 18. Корекційна робота за наявності порушень інтелекту	2
19	Тема 19. Корекційна робота за наявності складного дефекту	2
20	Тема 20. Корекційна робота за наявності відхилень у поведінці	2
	Разом за змістовим модулем	40

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Лабораторна робота № 1

Основні поняття, терміни корекційної педагогіки

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми.

Корекційна педагогіка є складовою частиною педагогіки, тому вона користується більшістю загально-педагогічних термінів. У той же час корекційна педагогіка має й власний понятійний апарат, свою термінологію, які відбивають її специфіку як наукову дисципліну.

Коло понять і відповідно термінів корекційної педагогіки широкий. Існує група понять, що позначають тих, кому адресована корекційна педагогіка; розроблений понятійний апарат її цілей і завдань, принципів, методів, засобів й організації процесу фахової освіти, системи спеціальних освітніх технологій.

Сукупність знань корекційної педагогіки формувалася й накопичувалася в тривалому процесі розвитку практики навчання і виховання дітей, що мають різні фізичні або психічні недоліки. Спочатку, при відсутності власної педагогічної термінології, використалася загальноприйнята медична, що позначає патологічні анатомо-фізіологічні відмінності і відхиленнями в розвитку від інших людей. Відповідно відправною крапкою в побудові понятійного апарата корекційної педагогіки й педагогічних підходів до дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності стали етіологія і симптоматика. Поступово накопичені знання закріплювалися в специфічних мовних формах – наукових поняттях, запозичених у медицині: «діагностика», «корекція», «аномалія», «дефект», «недоумкуватий», «глухонігий», «тугоухий», «сліпий» й ін.

Питання модульного контролю

1. Фахова освіта.
2. Людина з обмеженими можливостями здоров'я.
3. Недолік. Фізичний недолік. Психічний недолік. Складний недолік. Важкий недолік
4. Спеціальні освітні умови.
5. Спеціальна (корекційна) освітня установа.

Лабораторна робота №2

Об'єкт, суб'єкт, предмет, мета та завдання корекційної педагогіки

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Об'єктом корекційної педагогіки є фахова освіта осіб з особливими освітніми потребами як соціокультурний, педагогічний феномен.

Суб'єктом вивчення педагогічної допомоги в системі фахової освіти, є людина з обмеженими можливостями здоров'я й життєдіяльності, що має внаслідок цього особливі освітні потреби.

Предмет корекційної педагогіки – теорія і практика фахової освіти, що містить у собі вивчення особливостей розвитку і освіти людини, що має обмежені можливості життєдіяльності, особливостей його становлення і соціалізації як особистості, а також використання цього знання для знаходження найкращих шляхів, засобів, умов, які забезпечать корекцію фізичних або психічних недоліків, компенсацію діяльності порушених органів і систем організму і навчання такої людини з метою її соціальної адаптації і інтеграції в суспільство і забезпечення йому можливості максимально незалежного життя. «Якщо сліпа або глуха дитина досягає в розвитку того ж, що й дитина, яка нормально розвивається, то діти з дефектом досягають цього іншим способом, на іншому шляху, іншими засобами, і для педагога особливо важливо знати своєрідність шляху, по якому вона повинна вести дитини», - писав у зв'язку із цим Л.С.Виготський, «Саме для того, щоб дефективна дитина могла досягти того ж, що й нормальна, варто застосовувати зовсім особливі засоби».

Питання модульного контролю

1. Характеристика основних понять корекційної педагогіки.
2. Об'єкт корекційної педагогіки.
3. Суб'єкт корекційної педагогіки.
4. Предмет корекційної педагогіки.
5. Мета корекційної педагогіки.
6. Завдання корекційної педагогіки.

Лабораторна робота № 3

Систематика та класифікація порушень у корекційній педагогіці

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Множинність варіацій порушень у людини утрудняє створення їхньої універсальної класифікації. Порушення, недолік розвитку може виникнути раптово після нещасного випадку, хвороби, а може розвиватися й підсилюватися протягом тривалого часу, наприклад, внаслідок впливу несприятливих факторів навколишнього середовища, внаслідок довгостроково поточного хронічного захворювання. Недолік, порушення можуть усуватися (повністю або частково) медичними і (або) педагогічними засобами або зменшуватися у своєму прояві.

Як було встановлено у якості універсального, збірного, застосовуваного в широкому змісті терміну, що позначає недолік фізичної або психічної сфери людини, сьогодні прийнятий термін обмеження (можливостей), в англо-американському професійному мовленнєвому середовищі – обмеження, перешкода. Поняття обмеження розглядається

зрізних точок зору й відповідно по-різному позначається в різних професійних сферах, що мають відношення до людини з порушеним розвитком: у медицині, соціології, сфері соціального права, педагогії, психології. Відповідно до різних професійних підходів до даного предмета й різними підставами для систематики існують різні класифікації. Найпоширенішими підставами є наступні:

- причини порушень;
- види порушень із наступною конкретизацією їхнього характеру;
- наслідки порушень, які позначаються в подальшому житті.

Питання модульного контролю

1. Причини порушень.
2. Види порушень із наступною конкретизацією їхнього характеру.
3. Наслідки порушень, які позначаються в подальшому житті.
4. Предметні області сучасної корекційної педагогіки

Лабораторна робота № 4 **Принципи корекційно-педагогічної діяльності**

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Принципи – це система найбільш загальних, істотних і стійких вимог, які визначають характер й особливості організації корекційно-освітнього процесу й керування пізнавальною діяльністю осіб особливими освітніми потребами.

Корекційна педагогіка опирається на відповідні загально-педагогічні принципи організації освіти і керування пізнавальною діяльністю, однак їхня реалізація в системі фахової освіти має закономірну своєрідність. Власні принципи корекційної педагогіки відбивають найважливіші, концептуальні положення фахової освіти осіб особливими освітніми потребами. Ці принципи є специфічними для корекційної педагогіки.

Питання модульного контролю

1. Принцип педагогічного оптимізму.
2. Принцип ранньої педагогічної допомоги.
3. Принцип спрямованості освіти, що сприяє адаптації.
4. Принцип розвитку мислення, мови й комунікації як засобів фахової освіти.
5. Принцип дієвого підходу в навчанні й вихованні.
6. Принцип диференційованого й індивідуального підходу.
7. Принцип необхідності спеціального педагогічного керівництва.

Лабораторна робота № 5 **Технології і методи корекційно-педагогічної діяльності**

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Принципи фахової освіти в корекційно-педагогічному процесі реалізуються у відповідних методах і прийомах, а також в освітніх технологіях.

Корекційна педагогіка розрізняє в процесі навчання людини особливими освітніми потребами спеціальні освітні технології, методи навчання і навчання методи виховання.

Методи навчання і навчання розрізняються тим, що:

- перші є впорядкованими способами взаємодії вчителі і учня, спрямованими на передачу знань і умінь і розвиток пізнавальних здатностей;
- другі – способами учбово-пізнавальної діяльності самих учнів.

Психолого-педагогічні способи допомоги в становленні і розвитку особистості людини з обмеженими можливостями життєдіяльності складають систему методів спеціального виховання

Питання модульного контролю

1. Основні групи методів навчання і виховання, які використовуються в спеціальних освітніх технологіях.
2. Можливості і особливості застосування окремих методів у системі фахової освіти на прикладі навчання дітей молодшого шкільного віку з відхиленнями в розвитку

Лабораторна робота № 6 **Форми організації корекційного навчання**

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Навчання дітей і дорослих з особливими освітніми потребами починалося як індивідуальне. Історія фахової освіти приводить численні приклади спроб індивідуального навчання глухих і сліпих дітей, переважно в домашніх умовах або в монастирях. Значна своєрідність порушення розвитку в кожного учня, дослідно-експериментальний шлях знаходження методичних прийомів корекційного навчання для кожного конкретного випадку, нечисленність прецедентів корекційного навчання – все це визначало організацію індивідуального навчання стосовно до дітей з особливими освітніми потребами. Індивідуальним було ремісниче і художнє навчання.

Питання модульного контролю

1. Індивідуальна форма організації навчання.
2. Індивідуально-групова форма організації навчання

Лабораторна робота № 7

Засоби забезпечення корекційно-педагогічного процесу в системі освіти

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Навчально-пізнавальна діяльність людини з особливими освітніми потребами не завжди можлива і ефективна при використанні традиційних засобів, які застосовуються у навчанні дітей, що нормально розвиваються. Тому необхідно застосування специфічних прийомів і засобів навчання і виховання.

Навчальні предмети характеризуються великою розмаїтістю змісту. Це викликає необхідність застосування при засвоєнні різних й у кожному окремому випадку специфічних прийомів і засобів навчання, нескінченного варіювання способів їхнього сполучення. Беручи до уваги той факт, що зміст повинен бути засвоєний дітьми з тим або іншим відхиленням у розвитку, спектр і комбінації прийомів і засобів навчання мають особливу своєрідність.

Засоби навчання повинні відповідати принципам фахової освіти. У зв'язку із цим цінність використання того або іншого засобу визначається тим, наскільки воно робить навчання максимально доступним і посилює для учнів, враховує їхні пізнавальні можливості на різних вікових етапах; забезпечує необхідний рівень свідомості й міцності засвоєння навчального матеріалу; приводить до засвоєння знань у певній системі, до формування навичок систематичної роботи із самостійного придбання знань; надає можливість для обліку індивідуальних особливостей учнів, раціонального сполучення фронтальної і індивідуальної роботи, диференційованого підходу до навчання; сприяє розвитку мислення; забезпечує наочно-практичну основу освоєння матеріалу; забезпечує корекційно-компенсуючу спрямованість навчання; сприяє розвитку знань і навичок, необхідних для соціальної адаптації; веде не тільки до засвоєння знань і формуванню способів дій, але й забезпечує належне виховання, загальний розвиток особистості.

Питання модульного контролю

1. Характеристика основних засобів корекційно-педагогічного процесу.
2. Особливості їх застосування в дітей різних нозологічних груп.

Лабораторна робота № 8

Професійна діяльність та особистість викладача системи корекційної освіти

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

«Чим нижче рівень психічного розвитку дитини, тим вище повинен бути рівень освітителя», - писав на початку ХХ в. відомий німецький педагог-дефектолог П. Шуман.

Німеччина не тільки першою в історії педагогіки почала професійну підготовку вчителів для загальноосвітньої школи, коли відкрилася перша в Європі вчительська семінарія, але й першою (1812) відкрила курси підготовки вчителів загальноосвітньої школи при Берлінській королівській школі глухонімих для навчання дітей з особливими освітніми потребами. У Росії підготовка педагогів-дефектологів (сурдопедагогів і логопедів) почалася в Санкт-Петербурзі в 1898 р. також з відкриття постійно діючих річних курсів. Але колись знадобилося більш двох сторіч практичної педагогічної діяльності ентузіастів, серед яких були не тільки педагоги, але й лікарі, лінгвісти, священнослужителі, щоб стала зрозумілою необхідність **додаткової, спеціальної професійної підготовки вчителів**, щонавчас дитинизвідхиленням у розвитку.

Питання модульного контролю

1. Характеристика педагогічних спеціальностей.
2. Тифлопедагогіка – з отриманням кваліфікації педагога сліпих і слабобачивших(тифлопедагог).
3. Сурдопедагогіка – з отриманням кваліфікації педагога глухих і слабобачивших (сурдопедагог).
4. Олігофренопедагогіка–зотриманням кваліфікації педагога для роботи з людьми, що мають різні види і форми порушень розумового розвитку від незначних до найважчих (олігофренопедагог).
5. Логопедія – з отриманням кваліфікації логопеда; спеціальна дошкільна педагогіка – із кваліфікацією педагога для роботи з дітьми дошкільного віку звідхиленнями в розвитку

Лабораторна робота № 9

Предмет логопедії, її становлення як інтегративної галузі знань

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Логопедія – це наука про порушення мови, методах їхнього виявлення, усунення і попередження засобами спеціального навчання і виховання Логопедія історично складалася як інтегративна область знань про психічну, мовнудіяльність людини, мовних і мовних механізмів, що забезпечують формування мовної комунікації в нормі і патології. У зв'язку із цим логопедія базується на неврології, нейропсихології й нейролінгвістиці, психології, педагогіці й ряді інших наук. Ці наукові дисципліни дозволяють логопедії науково обґрунтовувати механізми і структуру порушення мови, розробляти і використати науково обґрунтовані методи розвитку, виправлення і відновлення мови.

Вивчення мовної патології і її корекція почалися відносно недавно, а саме з тих пор як стали відомі основні анатомо-фізіологічні механізми забезпечення мовної діяльності, тобто приблизно із середини ХІХ в.

З кінця минулого століття особливий інтерес починає викликати дитяча мова, особливості її розвитку і причини порушення, формуються наукові дані про деякі клінічні

форми мовних розладів. Сучасний етап розвитку логопедії пов'язаний з розробкою наукових робіт про різні форми мовних порушень, а також зі створенням ефективних методик їхнього подолання.

Питання модульного контролю

1. Логопедія – як наука.
2. Анатомо-фізіологічні механізми мови.
3. Основні закономірності розвитку мови в дитини.
4. Причини мовних порушень

Лабораторна робота № 10 **Основні види мовних порушень**

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Мовлення формується в процесі загального психофізичного розвитку дитини.

Умовами формування нормального мовлення є:

- збережена центральна нервова система дитини;
- наявність нормального слуху і зору;
- достатній рівень мовленнєвого спілкування дорослих з дитиною.

На першому році життя дитина передусім оволодіває вокалізацією, гулінням, лепетом. Після 6-ти місяців лепетне мовлення активізується, наближається до звуків рідного мовлення, збагачується новими інтонаціями, є відповіддю на голосове звернення дорослих. Відсутність лепетного мовлення вже на ранніх етапах життя може свідчити про порушення у дитини слуху, артикуляційної моторики, інтелекту. На кінець першого року життя дитина розуміє значення багатьох слів і сама вимовляє перші слова. Великого значення вже у цьому періоді (як і впродовж подальшого розвитку) набуває спілкування дитини з оточуючими (передусім з матір'ю). Недостатність мовленнєвого спілкування, недорозвиток сенсомоторних функцій дитини можуть призвести і до недорозвитку мовлення дитини та затримки психічного розвитку в цілому.

Питання модульного контролю

1. Дислалія – порушення звуковимови.
2. Порушення голосу.
3. Ринологія.
4. Дизартрія.
5. Заїкуватість.
6. Алалія.
7. Афазія.
8. Порушення розвитку мови.
9. Порушення письма й читання.

Лабораторна робота № 11

Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з мовними порушеннями

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Діти з мовними порушеннями звичайно мають функціональні або органічні відхилення в стані центральної нервової системи.

Наявність органічної поразки мозку обумовлює те, що ці діти погано переносять жару, духоту, їзду в транспорті, довге хитання на гойдалці, нерідко вони скаржаться на головні болі, нудоту й запаморочення. У багатьох з них виявляються різні рухові порушення: порушення рівноваги, координації рухів.

Такі діти швидко виснажуються і пересичуються будь-яким видом діяльності (тобто швидко втомлюються). Вони характеризуються дратівливістю, підвищеною збудливістю, руховим розгальмуванням, не можуть спокійно сидіти, смикають щось у руках, бовтають ногами й т.п. Вони емоційно нестійкі, настрої швидко міняється. Нерідко виникають розлади настрою із проявом агресії, нав'язливості, занепокоєння. Значно рідше в них спостерігаються загальмованість і млявість. Ці діти досить швидко стомлюються, причому це стомлення накопичується протягом дня до вечора, а також до кінця тижня. Стомлення позначається на загальному поведінці дитини, на її самопочутті. Це може проявлятися в посиленні головних болів, розладі сну, млявості або, навпроти, підвищеної рухової активності. Таким дітям важко зберігати посидючість, працездатність і довільна увага протягом усього уроку. Їхнє рухове розгальмування може виражатися в тому, що вони проявляють рухове занепокоєння, сидячи на уроці, встають, ходять по класі, вибігають у коридор під час уроку. На перерві діти дуже збудливі, не реагують на зауваження, а після перерви із важко зосередитися на уроці.

Питання модульного контролю

1. Характеристика дітей з мовними порушеннями.
2. Пам'ять і увага у дітей з мовними порушеннями.

Лабораторна робота № 12

Система спеціальних закладів для дітей з мовними порушеннями

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Система спеціальних дошкільних і шкільних установ для дітей з важкими порушеннями мови почала розвиватися з 60-х рр. ХХ в. Допомога дітям з мовними порушеннями в цей час проводиться в системі освіти, охорони здоров'я і соціального захисту.

У системі освіти встановлене типове положення про дошкільні установи й групи дітей з порушеннями мови. Визначено три профілі спеціальних груп.

1. Група для дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням.
2. Група для дітей із загальним недорозвиненням мови.
3. Група для дітей із заїкуватістю.

Крім цього існують спеціальні (логопедичні) групи в дитячих садах загального типу, а також логопедичні пункти в дитячих садах загального типу. При загальноосвітніх школах існують логопедичні пункти, де логопед надає допомогу дітям, що мають порушення мови й труднощі в навчанні. Крім цього існують спеціальні школи для дітей з важкими порушеннями мови, які складаються із двох відділень. У перше відділення приймаються діти з важкими порушеннями мови, що перешкоджає навчанню в загальноосвітній школі (дизартрія, ринолалія, алалія, афазія). У друге відділення зараховуються діти, що страждають важкою заїкуватістю.

Питання модульного контролю

1. Система спеціальних дошкільних і шкільних установ для дітей з порушеннями мови.
2. Логопедія – як основний розділ педагогіки.

Лабораторна робота № 13

Організація спеціальної педагогічної допомоги дітям з вадами слуху та зору

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційного заняття.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отримані теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Сурдопедагогіка (від лат. *surdus* - глухий) – складова частина спеціальної педагогіки, що представляє собою систему наукових знань про навчання осіб з порушеннями слуху.

Нормальна функція слухового аналізатора має особливу значимість для загального розвитку дитини. Стан слуху впливає на її мовний і психологічний стан. При порушеннях слухового аналізатора в першу чергу й у найбільшій ступені страждає мова, відбувається загальне недорозвинення пізнавальної діяльності. Первинний дефект аналізатора породжує вторинні відхилення в розвитку, які, у свою чергу, є причиною виникнення інших відхилень. Взаємодія різних проявів дефекту слухотретього, четвертого й т.д. порядку усе більше спотворюють і збіднюють структуру розвитку пізнавальної діяльності дитини, що не чує.

Статистика вказує, що число дітей з відсутністю або зниженням функції органа слуху постійно збільшується. Підвищується відсоток осіб з порушенням слухом у групі населення після п'ятдесяти років. Проведені масові дослідження слуху в різних країнах показали, що приблизно 4-6% від усього населення земної кулі мають порушення слуху в ступені, що утрудняє соціальне спілкування. При цьому близько 2% населення має двосторонню значно виражену приглухуватість і сприймає розмовну мову на відстані менш 3 м, а до 4% страждають вираженою однобічною приглухуватістю.

У системі освіти збільшується число дітей, що мають поряд з порушенням слуху і інші відхилення в розвитку.

У цьому зв'язку необхідність існування і розвитку науково-педагогічної області, предметом якої є теорія й практика освіти осіб з обмеженими слуховими можливостями, очевидна.

Питання модульного контролю

1. Предмет сурдопедагогіки.
2. Завданнями сурдопедагогіки.
3. Предмет і завдання тифлопедагогіки.
4. Навчання дітей з вадами зору в школі.

Лабораторна робота № 14

Поняття о синдромі раннього дитячого аутизму і аутичні риси особистості

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Під терміном аутизм розуміють «відрив від реальності, відхід у себе, відсутність або парадоксальність реакцій на зовнішні впливи, пасивність у контактах із середовищем»

Аутизм як симптом зустрічається при досить багатьох психічних розладах, але в деяких випадках він проявляється дуже рано (у перші роки і навіть місяці життядитини), займає центральне, провідне місце в клінічній картині і негативно впливає на весь психічний розвиток дитини.

У таких випадках говорять про синдром ранньогодитячого аутизму (РДА), що вважають клінічною моделлю особливого – перекрученого – варіанта порушення психічного розвитку. При РДА окремі психічні функції розвиваються уповільнено, тоді як інші – патологічно прискорено. Так, іноді не за віком багатий словниковий запас сполучається із зовсім нерозвиненою комунікативною функцією мови. У ряді випадків спостерігаються не всі необхідні для встановлення діагнозу РДА клінічні характеристики, хоча не виникає сумнівів, що корекція повинна опиратися на методи, прийняті в роботі за аутичними дітьми; у такій ситуації нерідко говорять про аутичні риси особистості.

Питання модульного контролю.

1. Що таке аутизм.
2. Причини аутизму.

Лабораторна робота № 15

Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з аутизмом. Основні ознаки аутизму

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Клініко-психолого-педагогічна картина аутичних розладів особистості складна, різноманітна і незвичайна в порівнянні з іншими порушеннями психічного розвитку. Основними ознаками синдрому РДАє тріада симптомів:

- 1) аутизм із аутичними переживаннями;
- 2) стереотипна, одноманітна поведінка з елементами одержимості;
- 3) своєрідні порушення мовного розвитку.

Аутизм проявляється найбільше яскраво у віці 3-5 років, і в числі найбільш характерних проявів у ранньому віці можна назвати наступні:

- аутична дитина не фіксує погляд, особливо на обличчі, не виносить прямого зорового контакту «око в око»;
- перша посмішка хоча і з'являється вчасно, але не адресується комусь конкретно, не провокується сміхом, радістю, іншими афективними реакціями інших людей;
- до навколишнього аутична дитина відноситься індивідуально: на руки не проситься, часто знаходиться у ліжечку, манежі, колясці й т.п., на руках не пристосовується, не вибирає зручну пози, залишається напруженою; позу готовності не проявляє або проявляє її дуже в'яло; у той же час іноді легко йде на руки до всіх;
- своїх близьких аутична дитина впізнає, але при цьому досить насиченої і тривалої емоційної реакції не проявляє;
- до ласки дитина за аутизмом відноситься незвичайно: іноді равнодушно (терпить її) або навіть неприязно, але навіть якщо відчуває приємні відчуття і переживання, то швидко пересичується;
- відношення до моментів дискомфорту (наприклад, порушення режиму харчування) парадоксальне: аутична дитина або взагалі їх не переносить, або байдужий до них; потреби в контактах з іншими людьми (навіть близькими) також парадоксальні: в одних випадках дитина їх не потребує або швидко пересичується, прагне уникати контактів; у більш важких випадках до контакту (особливо до тактильного) відноситься байдуже.

Питання модульного контролю

1. Особливості поведінки дитини з аутизмом.
2. Особливості мовного розвитку дитини з аутизмом.

Лабораторна робота № 16

Можливості розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Нерівномірність розвитку при аутизмі чітко проявляється в особливостях моторики. Рухи аутичних дітей вигадливі, нерозмірні по силі і амплітуді. Нерідко окремі складні рухи дитина виконує успішніше, чим більш легкі, іноді тонка моторика розвивається в окремих своїх проявах раніше, ніж загальна.

Дуже рано з'являються страхи, які можуть бути дифузійними, неконкретними, на рівні загальної тривоги і занепокоєння, і диференційованими, коли дитина боїться певних

предметів і явищ, причому перелік об'єктів страху воістину нескінченний: парасолі, шум електроприладів, м'які іграшки, собаки, все біле, машини, підземні переходи й ін. Страхі різні по своїй природі. В одних випадках причина страху – підвищена чутливість до звукових, світлових і інших сенсорних впливів: наприклад, звук, що не викликає в більшості людей неприємних відчуттів, для дитини аутизмом може виявитися надмірно сильним, стати джерелом дискомфорту. В інших випадках об'єкт страху дійсно є джерелом певної небезпеки, але займає занадто велике місце в переживаннях дитини, небезпека як би переоцінюється. Такі страхи називають надцінними, і вони властиві всім дітям, але якщо при нормальному розвитку страх поступово зникає, займає відповідні реальності місце, то при аутизмі повторні взаємодії з об'єктом страху не тільки не зм'якшують, але й підсилюють страх, фіксують його, роблять стійким. І нарешті, страх теж може бути пов'язаний з реальною подією (наприклад, у поліклініці зробили укол), але фіксується тільки якийсь його елемент (білі кольори халата медсестри-«кривдниць»), що і стає предметом страху: дитина боїться всьогобілого. Загальною особливістю страхів при РДА поза залежністю від їхнього змісту й походження є їхня сила, стійкість, важкість в подоланні.

Питання модульного контролю

1. Соціалізація людей з аутизмом.
2. Навчання людей з аутизмом за кордоном.

Лабораторна робота № 17

Корекційно-педагогічна допомога при аутизмі. Допомога людям з аутизмом

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Можливості соціалізації осіб з аутизмом визначаються багатьма факторами, основними серед яких є:

- глибина аутичних розладів;
- рання діагностика;
- можливо більш ранній початок спеціалізованої корекції, її комплексний медико-психолого-педагогічний характер;
- адекватний і гнучкий підхід до вибору методів корекційної роботи, її послідовність, довготривалість, достатній обсяг;
- єдність зусиль фахівців і родини.

При своєчасній правильній корекційній роботі 60% аутичних дітей отримують можливість вчитися по програмі масової школи, 30% - по програмі спеціальної школи того або іншого з існуючих типів й 10% адаптуються в умовах родини. У тих випадках, коли корекція не проводиться, 75% взагалі соціально не адаптуються, 22-23% адаптуються відносно (мають потребу в постійній опіці) і лише 2-3% досягають задовільного рівня соціальної адаптації. Через великі розходження в рівні інтелектуального і мовного розвитку чітких границь поняття РДА встановити неможливо. Відомі випадки, коли аутисти професійно і успішно займалися мистецтвом, наукою, ставали людьми самих звичайних (але найчастіше не потребуючого постійного спілкування з іншими людьми) професій: садівниками, дворниками, настроювачами музичних інструментів, листоношами й

т.д. Загалом те, що якщо аутична дитина навчена чому-небудь, то в силу своєї прихильності стереотипам і в міру своїх інтелектуальних можливостей вона буде працювати так, як її навчили демонструвати то відношення до роботи, якому її навчили, хоча це анітрошки не виключає і творчого підходу до справи. Працювати погано аутист не може. Наприклад, дуже нелегко досягти того, щоб аутична дитина почала навчатися по програмі масової школи, але якщо це відбулося, тоз непідготовленими уроками вона у школу не піде. Якщо ми правильно виховуємо і вчимо аутичну дитину, суспільство отримує відповідальну за свою роботу людину, яка б ця робота не була – від фізика-теоретика до прибиральника сміття. У США й країнах Західної Європи людей з важкими формами аутизму навчають різним непрестижним професіям, і результати виявляються краще, ніж у людей з тим же рівнем інтелекту, але без аутизму.

Питання модульного контролю

1. Підходи до корекції РДА (раннього дитячого аутизму) за кордоном.
2. Особливості мислення, сприйняття, психіки при аутизмі.

Лабораторна робота № 18

Корекційна робота за наявності порушень інтелекту

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

Під поняттям «розумова відсталість» об'єднані численні й різноманітні форми патології, що розрізняються за етіологією, патогенезом, клінічними проявами, часом виникнення та особливостями перебігу. Їхньою загальною об'єднуючою ознакою є недорозвинення пізнавальної сфери, абстрактного мислення і процесів узагальнення у поєднанні з інертністю психічних процесів. Розумова відсталість визначається як сукупність етіологічно різних: спадкових, уроджених або набутих у перші роки життя не прогресуючих патологічних станів, що виражаються у загальному психічному недорозвиненні з переважанням інтелектуального дефекту, який призводить до затруднення соціальної адаптації. Розумова відсталість – це стан затриманого або неповного розвитку психіки, що насамперед характеризується порушенням здібностей, які проявляються у період дозрівання і забезпечують загальний рівень інтелектуальності.

Відповідно до МКХ-10 ВООЗ (1994), прийнято такі умовні показники IQ:

- психічна норма – 100-70;
- легкий ступінь розумової відсталості – 69-50;
- помірний (середній) ступінь – 49-35;
- важкий (різко виражений) ступінь – 34-20;
- глибокий ступінь – 20 і нижче

Питання модульного контролю

1. Особливості психомоторного і фізичного розвитку дітей з вадами розумового розвитку.
2. Особистість розумово відсталого дитини.
3. Особливості розвитку мислення в дітей з затримкою психічного розвитку.

4. Особливості пізнавальної діяльності дітей із затримкою розвитку.

Лабораторна робота № 19

Корекційна робота за наявності складного дефекту

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми

До складних порушень дитячого розвитку відносять сполучення двох або більше психофізичних порушень (зору, слуху, мови, розумового розвитку й ін.) воднієї дитини. Наприклад, сполучення глухоти й слабобачення, сполучення розумової відсталості й сліпоти, сполучення порушення опорно-рухового апарата й порушень мови. У сучасній спеціальній літературі в номінації складних порушень позначаються тільки так звані первинні порушення, наприклад сліпоглухота. Якщо в назву включаються вторинні відхилення в розвитку, як наприклад у слові «сліпоглухонімота», де «німотою» позначена відсутність мовив дитини, що є лише наслідком його глухоти, соціально обумовленим, тобто вторинним порушенням, то такий термін варто визнати неточним і застарілою.

Як синоніми терміна «складне порушення» у літературі використовуються й інші терміни, рівнозначні йому: «складний дефект», «складні аномалії розвитку», «комбіновані порушення» і все частіше використовується останнім часом - «складна структура порушення».

Питання модульного контролю

1. Поняття про складний дефект.
2. Завдання психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини зі складним дефектом.
3. Психолого-педагогічні основи розвитку та освіти осіб зі складним дефектом та засоби організації корекційної освіти

Лабораторна робота № 20

Корекційна робота за наявності відхилень у поведінці

Мета: відтворити практично теоретичні знання отримані на відповідній до теми лекційному занятті.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою заняття.
2. Систематизувати отриманні теоретичні знання.
3. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Короткий огляд теми.

Девіантна поведінка – це один із видів дезадаптивної поведінки, який являє собою систему вчинків, що суперечать прийнятним у суспільстві правилам або моральним нормам і наносять шкоду суспільству або самій особистості.

Девіантна поведінка займає свою особливу нішу серед психологічних феноменів.

Вона існує поряд з такими явищами, як психічна хвороба, патологічний стан, невроз, психосоматичні розлади і т.п. Названі феномени розглядаються з точки зору медичної норми на осі “здоров’я – хвороба”. Девіантна поведінка не може розглядатись з позицій патопсихології або дефектології, оскільки вона виражає соціально-психологічний статус особистості на осі “соціалізація – дезадаптація – ізоляція”.

Змановська О.В. виділяє специфічні особливості девіантної поведінки:

- Не відповідає загальноприйнятим або офіційно визнаним соціальним нормам.
- Викликає негативну оцінку з боку оточуючих, яка може мати форму осуду, соціальних санкцій аж до кримінального покарання. Слід взяти до уваги, що санкції, виконуючи функцію попередження небажаної поведінки, можуть призводити до такого негативного явища, як стигматизація особистості – навішування на неї ярликів. Поступово ярлики девіанта формують девіантну ідентичність, посилюють ізоляцію, перешкоджають позитивним змінам, зумовлюють рецидиви.

- Наносить реальну шкоду самій людині та оточуючим, тобто може бути деструктивною або аутодеструктивною. Названій ознаці не відповідають такі соціальні явища як радикалізм, креативність та маргінальність. Тому їх не можна відносити до девіантної поведінки. Хоч вони також є відхиленням від соціальних норм і викликають роздратування у консервативно налаштованій частини населення, але є швидше корисними для суспільства, ніж небезпечними. Так, радикальні особистості прагнуть корінних перетворень в суспільстві, що стимулює прогресивні зміни в ньому. Креатори, відрізняючись нестандартністю, оригінальністю, виступають у якості дослідників і першовідкривачів. Маргинали протиставляють себе більшості, розширюючи таким чином межі соціальних норм.

- Її можна охарактеризувати як постійну, тривалу, багаторазову. Так, якщо дитина одного разу поцупила якусь річ, визнання такої поведінки як девіантної буде не коректним. Дана ознака має винятки. Наприклад, навіть одноразова спроба самогубства є небезпечною і розцінюється як девіація.

- Повинна відповідати загальній спрямованості особистості. У походженні девіантної поведінки велику роль часто відіграють по-перше, дефекти правової та моральної свідомості, по-друге, егоїстичний зміст потреб особистості, по-третє слабкість волі, емоційна нестійкість і вразливість, негативні звички та якості характеру. Така поведінка не може бути наслідком нестандартної або кризової ситуації, наслідком самооборони.

- Знаходиться в межах медичної норми. Девіантна особистість може займати будь-яке місце на осі “здоров’я – передхвороба– хвороба”.

- Супроводжується різними проявами соціальної дезадаптації.

- Має виразну індивідуальну, вікову та статеву своєрідність. Індивідуальні відмінності зачіпають мотиви, форми прояву, динаміку, частоту та виразність поведінки, а також ставлення особи до власних девіацій – як до небажаних, неприємних для себе, тимчасових, чи як до привабливих. Термін девіантна поведінка може використовуватись щодо дітей тільки з 9-10-тирічного віку, оскільки в більш ранньому віці самоконтроль та необхідні уявлення про соціальні норми відсутні. Так, не можна назвати девіантною поведінку трьохрічної дитини, яка повторює десь почуті нецензурні слова.

Питання для модульного контролю.

1. Поняття про девіантну поведінку.
2. Соціально-психологічна характеристика видів девіантної поведінки.
3. Біологічні, соціальні та психологічні детермінанти відхилень у поведінці.
4. Психологічна характеристика важковиховуваності як основи формування девіацій.
5. Психолого-педагогічна корекція девіантної поведінки школярів у навчально-виховному процесі.

РОЗДІЛ 3 РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Вид контролю: 6 семестр залік, курсова робота.

Методи контролю

1. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни оцінюється: участь студентів в обговоренні питань, винесених на лабораторні заняття та проблемних ситуацій; розв'язок ситуаційних вправ; самостійно підготовлені повідомлення студентів за темою лабораторного заняття; на кожному лабораторному занятті проводиться письмове опитування по темі у вигляді визначення п'яти понять або 10 тестів закритої форми з однією правильною відповіддю з 5-ти можливих; оцінюється звіт по ІНДЗ; проведення модульного поточного контролю через навчально-науковий центр незалежного оцінювання.

2. Підсумковий контроль знань – екзамен відбувається відповідно до Положення про семестровий поточний та підсумковий контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти (сайт НУВГП).

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота 6 семестр										Сума
Змістовий модуль										
T1-T2	T3-T4	T5-T6	T7-T8	T9-T10	T11-T12	T13-T14	T15-T16	T17-T18	T19-T20	
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100

Виконання курсової роботи 6 семестр			Сума
Вступна частина	Основна частина	Захист роботи	
До 20	До 40	До 40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акатов Л. И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М. : ВЛАДОС, 2003. 368 с.
 2. Баєва Т.Ф. Корекційна педагогіка як галузь педагогічної науки. *Освіта Донбасу*. 2011. № 2 (145). С. 57–65.
 3. Баряева Л. Б., Гаврилушкина О. П., Зарин А. П., Соколова Н. Д. Программа воспитания и обучения дошкольников с интеллектуальной недостаточностью. СПб. : Издательство «СОЮЗ», 2003. 320 с.
 4. Бородулина С. Ю. Коррекционная педагогика: психолого-педагогическая коррекция отклонений в развитии и поведении школьников. Ростов н/Д : Феникс, 2004. 352 с.
 5. Волошина О. В. Основы корекційної педагогіки. Вінниця: *ВДПУ ім. М. Коцюбинського*, 2012. 168 с.
- Допоміжна**
1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: *Шоста міжнародна науково-практична конференція. Тези доповідей*. К. : Вид-во: Університет «Україна», 2005. 600 с.
 2. Блинков Ю. А. Трудовая и медицинская реабилитация детей и подростков с ограниченными возможностями: учеб. пособие. М. : Просвещение, 2002. 264 с.
 3. Воспитание трудного ребенка: Дети с девиантным поведением / под ред. М. И. Рожкова. М. : ВЛАДОС, 2001. 240 с.
 4. Выготский Л. С. Основы дефектологии. СПб. : Лань, 2003. 654 с.
 5. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
 6. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
 7. Головчиц Л. А. Дошкольная сурдопедагогика : Воспитание и обучение дошкольников с нарушением слуха : учебное пособие для студентов высших учебных заведений. М. : Владос, 2001. 304 с.
 8. Горина З. В. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями : учеб.-метод. пособие; Балаш. фил. Сарат. гос. ун-та им.Н.Г. Чернышевского. Балашов, 2002. 318 с.
 9. Грицюк В. І. Активізація корекційно-виховної роботи в допоміжній школі засобами рухливих ігор: автореферат дис. канд. пед. наук. К., 2000. 17 с.